

Sedad Hakkı Eldem Üzerine Birkaç Söz...

Y Mimar F. Turhan Giritlioğlu

F. Turhan Giritlioğlu

1934 yılında İstanbul'da doğmuştur. Beylerbeyi İlkokulu ve Gaziosmanpaşa Ortaokulu'ndan sonra, lise eğitimini İstanbul Erkek Lisesi'nde tamamlamıştır. 1963 yılında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nden mezun olduktan sonra, belli aralıklarla İsviçre'de mimarlık ofislerinde çalışmış, 1970-1979 yılları arasında yine İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Fakültesi'nde, Rölöve Restorasyon Kürsüsü'nde Prof. Sedad Hakkı Eldem'in asistanı olarak görev yapmıştır. Görevini sürdürdüğü yıllarda ve sonrasında, yurt dışında çeşitli konferans ve seminerlere katılmıştır. 1973 yılında Avusturya Krens'te, 1975'te Bulgaristan Plovdiv'de, 1998'de Rusya Moskova'da katıldığı koruma temalı kongre ve sempozyumlar ve 1973 yılında İngiltere York Üniversitesi'nde almış olduğu Koruma Eğitimi Semineri bunlar arasında sayılabilir. 1964 yılından bu yana, serbest meslek faaliyetlerini sürdürmekte olan Turhan GİRİTLİOĞLU, halen Halic Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır.

Çok değerli hocamız Sedad Hakkı Eldem ile ilgili olarak bu anı çalışması içinde benden de bir yazı yazmam istendiğinde çok memnun oldum. Çağdaş Türk mimarlığı üzerinde önemli etkileri olan rahmetli hocam ile uzun yıllar boyunca - araya kısa ayrılıklar girse de- hayatın belli dönemlerinde yollarımız sık sık kesişti. Kendisini yalnızca çok değerli bir mimar, bir meslekdaş olarak tanımanın ötesinde, bir o kadar da değerli bir insan olarak tanıma fırsatını yakaladım.

Hocamla tanışmam benim öğrencilik yıllarıma rastlamaktadır. O dönemler, bir öğrenci gözüyle, Sanayi-i Nefise Mektebi'nden mezun olmuş, 1932 yılında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde öğretim üyesi olana dek yurtdışında bulunmuş, Fransa'da İngiltere'de, Almanya'da eğitim görmüş, dönemin değerli mimarları Le Corbusier, Hans Poelzig ve Auguste Perret'nin atölyelerinde çalışmış bir hoca olarak tanımaktaydık. Türkiye'ye döndükten sonra Holzman ve Mongeri'nin ofislerinde de çalışmış; 1932'de Egli'yle çalışmak üzere Akademi'ye girmişti. Gerek

Profesör Egli, gerek Vedat Tek, Hans Poelzig, Ginter, Schneer, Bruno Taut, Guilio Mongeri gibi devrinin önemli mimarları ile çalışması, Sedad Hakkı Eldem'in mimari formasyonunun oluşmasında hiç kuşkusuz çok önemli rol oynamıştır. Yine, 1934 yılında Milli Mimari Semineri Araştırma Merkezi çalışmalarına başlamasının ulusal mimarlık tarihimiz açısından önemi büyüktür. Hoca, öğrencilerine karşı daima saygılı ve ölçülü idi; bizlerle konuşurken daima “siz” diye hitap ederdi. Derslerde karatahtaya tebeşirle çizdiği, son derece net, anlaşılır, nefis detaylar hala hatırımdadır. Kendisinin başkalarına hitap ederken en çok kullandığı sözcük ise “kuzum” idi. Hocanın yabancı konuklarıyla İngilizce, Almanca ve Fransızca olarak üç dilde kolaylıkla iletişim kurabilmesi bizleri daima kendisine hayran bırakmıştı.

Hocam ile çok daha yakın ilişkilerimiz, benim Akademi'nin Rölöve Restorasyon Kürsüsü'ne kendisinin asistanı olarak girmemle başladı. İsviçre'de mimari bürolarda bir müddet çalışmış, sonra

Türkiye'ye dönmüş ve serbest olarak çalışmaya başlamıştım. 1969'da sevgili hocam Muammer Onat ile yolda karşılaştık. Sohbet sırasında Sedad Bey'in asistana ihtiyacı olduğunu ve ilgilenmemi önerdi. Sedad Hocam ile görüştim. Bir imtihan sonunda, apar topar hocamın asistanı olma şerefine eriştim. 9 yıl kendisi ile çok yakın şekilde çalışma şansım oldu. Bu süre içinde hoca seri halde Topkapı Sarayı, Türk Evi, Boğaziçi Yalıları, Türk Bahçeleri gibi, bugün dahi başvuru niteliğinde değere sahip kitapları neşretmeye başladı ve Türk sivil mimari mirasının belgelenmesi, arşivlenmesi konusunda çok önemli bir rol oynadı. Bu süreçte ben gerek çizim, gerekse matbaa ilişkilerinde kendisine yardımcı olarak, çeşitli görevler üstlendim. Bunun yanı sıra, Komili Yalısı ve Çolakoğlu Yalısı restorasyonları gibi özel işlerinin ruhsat ve uygulama aşamalarında kendisi ile çalışma şansını yakaladım. 1948 yılında bir akşam Akademi'de yangın çıktı; bina büyük hasara uğradı ve en önemlisi, Sedad Hakkı Eldem'in ve biz öğrencilerinin onca emeklerle oluşturduğu arşiv kül oldu. Bu hadise hepimizi, ama en çok da Sedad Hoca'yı etkiledi.

1970-1979 yılları arasında kendisi ile ilgili olarak hatırımda kalan çok sayıda hatıra vardır. Bu dönemde, büyük bir mimar, bir meslek duayeni olarak tanımlayabileceğim Sedad Hakkı Eldem'i bir başka yönden, bir insan olarak tanıma şansına kavuştum. Mesleğinde son derece titiz, inanılmaz derecede çalışkan, işinin takipçisi ve affetmeyen bir kişiliğe sahip olan bu değerli insan, özel yaşamında, aslında oldukça yalnız bir hayat sürmekteydi. Öyle sanyorum ki, yurt dışında geçirdiği eğitim yılları ve genç yaşta tanıdığı büyük ustadlarla beraber uzun yıllar geçirmesi ve hiç kuşkusuz aile soyunun

başkonsolosluğa, vezirliğe kadar uzanan yapısı, kendi formasyonunda yeterince dost edinmemesine, seçkinci olmasına yol açtı; öyle ki, Akademi'de hep "yalnız adam" olarak kabul edildi. Hocanın seçkinciliği o boyuttaydı ki; herkesle konuşmaz, konuşması gerektiği zaman bizim vasıtamızla iletişim kurardı. Bununla ilgili küçük bir anı hala hatırımdadır: Bir gün Boğaz'da hocamın çizmiş olduğu bir projenin uygulama aşamasında zamanın imar müdürlüğünden bir görevli şef hanım, projenin mevzuata uygunluğunu inceliyordu. Hocanın kendisi şefle görüşmediğinden, şef, benimle muhatap oldu. Hoca, Amerikan sisteminde olduğu gibi, proje çıktılarının üzerine, notlar olarak açıklamalar yazardı. Bu çizim tekniğine, o günkü belediyenin teknik kadrosu alışık değildi. Mevzuata göre projenin çeşitli yerlerinde yanlışlıklar olduğunu söyleyen görevli projenin çizim tekniğini tenkit ediyor ve aşağılıyordu. Karşı karşıya kaldığım bu alaycı tavrı, tabii ki hocaya anlatamazdım. Uzun süre bu konuşmayı hocaya nasıl aktaracağımı kara kara düşünüp kendimce bir açıklama bulmak durumunda kaldım.

Hocanın bir önemli özelliği de, projelerini imar mevzuatını fazlaca dikkate almadan, önemsemeden, eğitimi aldığı ilkeler doğrultusunda hayata geçirmesiydi. Aslında bu tavrı, mimarının o basit teknikler ve ölçüler içine sıkıştırılmış basmakalıp kurallarla değil, sanatla, estetikle, zevkle, yerin ve çevrenin koşulları doğrultusunda bir anlam ifade edebileceğine yönelikti. Hiç kuşkusuz bu yaklaşımının ispatı, vermiş olduğu çok değerli eserlerinde kendini ortaya koymuştur.

Sedad Hakkı Eldem, İstanbul'u her zaman hayranlıkla seyredirdi. Zaman zaman

benim tekneyle Boğaziçi boyunca gezintiler yapardık. Bu gezintilerden çok hoşnut olduğunu sanıyorum. Kızımınla teknede çekilmiş bir fotoğrafı (*Resim 1*), benim için çok kıymetli bir anı değeri taşır.

Bu yakın ilişkimiz, 1979 yılında benim Akademi'den ayrılmamla birlikte, kopmasa da bir miktar sekteye uğradı. 1987 yılında Mimar Sinan Üniversitesi'ne yarı zamanlı öğretim görevlisi statüsünde geri dönmemle hoca hakkında daha sık haber alma şansı buldum. Hoca hakkında haberler pek de iyi değildi; rahatsızdı. Eylül 1988'de, Amerikan Hastanesi'nde yattığı haberini aldım. Hemen ziyaretine gittim. Kendisini hasta yatağında küçülmüş, kavrulmuş, konuşamaz bir durumda buldum.

O benim için bir imparatordu ve o imparatorun böylesi hazin bir sona doğru giderek yaklaşması beni çok derinden etkiledi.

Bu ibret tablosunu keşke görmemiş olsaydım diye bugün hala sık sık düşünürüm. Hocamı hep o güçlü, erişilmez, soylu hali ile hatırlamak gerek... Ulusal mimarlık kavramına farklı ve yeni bir bakış açısı getiren bu çok değerli, üretken, çalışkan mimarı daima saygıyla hatırlamak, bugün bile

deneyimlerinden sonuna kadar yararlanmak gerek...

Kendisini saygıyla ve rahmetle anıyorum. ●